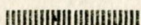

розспівані роздзвіннями пісень,
що їх глибинь тоді пізнав я.

Проплили дні в незнану даль
немов дараби Черемошем.
Лиш спомином пьянким остав
малий і споловілий зошит.

Наталена Королева

СЛОВО

Коли фарао Озирис-Хефре — найвічно живе його КА у Країні блаженних! — створив великі піраміди, — Володар Пустині Неб, (що його греки безбожні назвали найменням „Сфінкс“) століття вже дивився на небо й землю та на життя, що несе в Невідоме людські покоління, як могутній подих Сетів* несе піски пустині.

Як життя таємне, — таємний Сфінкс. І, як смерть мовчазна — мовчазний і він. Тому вельми хотілося людям усіх часів дізнатись про правду в Сфінксі укриту. Таж, що людство — подібне дитині і як дитина радніше за квіткою барвистої казки женеться, ніж дошукується зерна мудрости, що часто вкрите в тверду шкаралупу, — тому багато казок знайшло людство в тіні могутнього Сфінкса. І казки ці поставлено на варті сенсу, що вкритий від незасвячених в Таємниці Посвяті.

Я ж, Евімет, жрець Амонів, письмом храмовим казку цю в папірус занашу не тому, що мудрість таємна в ній вкрита, а тому, що повна казка ця милосердя, котре є пахощами найприємнішими перед обличчям Того, чиє Наймення Велике людство назвати не вміє. Най же з камянних грудей Сфінкса Пустині переллється милосердя у груди людські, часто за граніт твердіші, груди, що на почуття живе часто безплідні та мертві, як мертва пустиня.

*

Коли мистець, людству незнаний, з каменя витворив постать маєстатну Володаря Пустині, — закляв він його словом чарівним і великим. Не тільки бо мистець то був презначний, але ж і мудрець видатний, таємствами вкритими володіючий. І в заклятті тим дано камяному творові мистецтва дивну можливість: зо сну свого вікового прокидатись і на почуття людське, що за всі почування наймогутніше, озватись.

Таж не дав мудрець-будівничий нікому з живучих знати:

* Сет — бог зла, пустині і смерті.

яке саме те почуття і яким саме словом людським збудити можна Сфінкса кам'яного. Тож без ліку було тих, що слова того шукали, до Володаря Пустині вдень і вночі явно і тайно приходили. І різні слова людські йому говорили.

Приходили будити Сфінкса і люди мудрі-скриби, і вчені, що папірусові, — і вояки, і полководці, що мечеві — життя своє на службу офірували. Приходили й такі, що вазі та мірам, продаючи в крамницях, себе віддали. І ті, що плугами орючи, богам служили. І аж четверо було (серед прихожих) таких, що вінець Обох Земель* та берло сімох народів носили.

Перший із тих (чотирьох) був Озирис-Аменемхет. Володар мудрий, що за основу могутності Землі Кемі вважав багатства та скарби. Це він перший був, що мудрістю (людською) виміряв високість вод Нільських у повені їхній та в добі, коли вони відпливають. То був (він же), що призначив береги озерові Моери, і силою волі власної та працею люду свого в берегах тих затримав води слухняні. Він же й ту славу ітаємну схованку Лью-перогунт, що греки малобожні у варварській мові своїй „Лябірінтом“ називають, — збудувати звелів. І в ній сховів хитрих, заль великих та ходів підземних, укритих і таємних звелів зробити багато-багато. І там збирав він скарби великі, сторожу з жерців-аскетів побожних настановивши. Знав бо — мудрий, — що нічим, ані всіма скарбами Лью-пе-ро-гутну підкупити їх не було можна, бо ж і скарб найдорожчий — життя власне вони ні за що мають, а цінності земні погірдивлю топчуть.

Так, от же, вночі, потаємно приступив був фарао Озирис-Аменемхет мудрий до Володаря Пустині й словом „ЗОЛОТО“, що в його могутність він вірив глибоко, — промовленим тричі, хотів він збудити Сфінкса.

Але непорушно у простір дивився відвічний Камінний Володар. Не піднеслись вії йому, серце не озвалось у грудях кам'яних, і не глянув він на фараона. Тільки подихом вітру з пустині кинуло купу піску, нічого не вартого, під ноги Аменемхетові. І розгнівався вельми фарао на ту відповідь глузливу й уразливу на його найліпше слово. І на знак великої погорди своєї до Володаря Пустині звелів поставити іншого Сфінкса біля таніту. І сьогодні кожен на власні очі може бачити того другого неправдивого Неба.

Правдивий же стояв непорушно й дивився на простір і час, байдужий до того, як минали роки за роками, як змінювались володарі за володарями, як відходили з Землі Кемі до богів не смертних фараони, мандрівкою своєю земською втомлені.

І от, на трон Земель Обох вступила Гатасу, володарка могутня і слава, Горем улюблена, самою Гатор вигодована**. Мудрість була її хлібом щоденним, але ж і до вправ мечем та стрілою була володарка так призвичаєна, як і до праць будівельних

* Обох Земель — Тобто Горішого й Долішнього Єгипту.

** Гатор — богиня кохання, весня, радості.

Дух її могутній створив (у скелях) храм великий. І на палацах, пільонах і всяких будовах та стовпах переможних було висічене наймення її вельми багато разів. І було за що, бо ж навіть у боях численних на возі бойовному гонила вона в полях кривавих за перемогою. Й ніколи не давала вона втекти перемозі. Тож славою зброї своєї вкрила вона Єгипет.

На слово Гатасу, з малюнків руки її, богами надхненої, зявилися кораблі могутні. До землі Пунт* і ще далі понесли вони славу Кемі.

Таж більш як славу й перемогу кохала Гатасу край свій та брата й чоловіка свого — Тутмеса. А що не відала вона страху, і славою, як льотоса квіткою, голову свою прикрашала, — то вирішила два ті свої кохання злити в одно. Хотіла, вирікшись особистої слави, на Тутмеса, мов вінок, покласти всю славу, що була в Землі Кемі. І на памятных дошках, на храмах, палацах, пільонах знищила вона наймення своє, лишила ж єдине, одиноке наймення Тутмесове. А в ніч ту, коли так вчинити постановила, до Сфінкса прийшла Гатасу, спираючись, як Ізіда на Гора, — на рамено Тутмесове. Але даремно:

— Кохання... Любов... — промовляла.

Даремно і Тутмес — володар, що з сорока чотирьох боїв повернув переможцем, даремно і він —

— Слава... Край рідний, — голосом сильним і певним гукав.

Даремно на слова ті польниці-сурми мідяні голосно йому відповідали.

Володар Пустині мовчав і не рухнувся...

Таж серця шляхетні не знають образи чи гніву. Й не уразились мовчанкою Сфінкса Гатасу й Тутмес, як сталося те з Аменхетом. Не відвернулись, не кляли його, але ж на згадку про повинь щастя свого звелів Тутмес оздобити диском золотим Сфінксові голову, щоб кожного ранку промінням іскристим обсіпав його відроджений Ра**, як обсіпає кожного дарами той, хто серце має щасливе...

І знову, як хвилі Великого Нілю, утекли роки і століття. Озирис-Рамзес-Міямун, син могутнього Сеті, володів Землею Кемі та збільшував славу її. Після перемоги Кадешської над тими, що має до них глибоке й непереборне презирство Амон Великий, над тими, що звуться огидно Хититами ганебними, прийшов до Сфінкса і Рамзес. Таж даремно уста, що призвичаїлись розказувати і славі самій, вимовляли рішуче й твердо:

— Влада!... Перемога!...

Повна мовчання лишилась пустиня. Мовчала й безодня небес і сам Сфінкс. Таж не відступився Рамзес відразу, бо ж ніколи й ніде не знав він відступлення. Ніч і ще день просидів він біля Сфінкса. Молився, питався богів і прохав, щоб сказали йому таємницю. На другу ж ніч, повернувши до Теб, звелів скрибам своїм записати так:

* Земля Пунт дуже далека від Єгипту, але докладно невідомо, яка саме.

** Ра — бог сонця.

„— Природу земську уявляє з себе Володар Пустині, Сфінкс, жорстоку, звірячу, про що свідчать і гострі кігті, і левяче тіло: А що на пісок спирається він, там, де було дно колишнього моря, то це знак, що з вод Передвічних повстало все.

„Поземського порошу тримається Сфінкс, бо ж поки в тілі земському природа поземська, — воно є донькою порошу. Та ж дух, що в тілі земному жиє, якщо він вже прокинувся, до виходячого сонця підносить свій зір. І обличчя, освітлене сяйвом Світла Вічного, стає обличчям людським, опроміненим спокоєм шляхетним і мудрістю.

„Отож, тоді обличчя людське та людський дух опанують тілом-матерією, хоча б було тіло й камяне, левяче. Тоді й зоря засяє над чолом не Сфінкса-потвори, а Сфінкса-Символу“.

Така була мудрість, яку від Сфінкса пізнав фарао преславний, Озирис-Рамзес-Міямун...

І ще в часи ті був жрець, — пророк з храму Амона Тебанського. Був він учений превельми, таж не хочу тут наймення його називати. Той жрець у мудрості своїй покритив посвятними написами папірусів багато й на них накреслив всі слова Землі Кемі, на пам'ять і навчання людям та на славу вічну богам не смертєльним, що навчили людей, давши їм мову. В мудрості своїй значіння всіх слів знаючи, слів не тільки самої Землі Кемі, але ж — і Кушитських, і народів Лібу, і навіть Шасу нечистих, — жрець той превчений привіз, на сильною осла поклавши, — усі папіруси свої до стіп Володаря Пустині. Тоді сам, осла пустивши, щоб не перешкождала йому й тварина німа, сів біля Сфінкса, — коли Мін, бог срібно-промінний вичарував на небі місяць повний, — читати з папірусів своїх голосно слово за словом. Чекав бо жрець той мудрий, що коли прийде слово чарівне на чергу, — прокинеться Сфінкс.

Вже було близько перед світанком (мабуть), коли жрець промовив уже тричі вряд слово „МУДРІСТЬ“. І тільки що хотів він вимовити ще вчетверте, у п'яте і далі слово те, що його вважав за найміцніше з усіх слів, — як нечутно приступив до нього ходюч тихою з пустині лев, який мабуть поважав як ще міцніше слово „СИЛА“. Таж, не сказавши слова того і взагалі слова жадного, могутнім ударом лапи своєї по мудрій голові жерця того вченого, що його імення я не назвав, — припинив читання словника перед Володарем Пустині. Відомо, що способом цим часто доводять сильні правоту свою.

Коли ж вранці прийшли пастофори* Амонові (з храму Тебанського, Рамзесом поставленого), щоб принести свіжу одіж та воду на вмивання посвятні пророкові вченому, — знайшли його тіло холодне й стверdle; рука ж його одеревяніла ще лежала на слові „мудрість“. Довкола сліди ніг ослєчих та левячих, а на папірусах кров жерцєва — показували, яка учерта відбулась тут за слова суперечка. Таж Сфінкс не став ні по чєму боці: мовчав, як і раніш, у сні своєму.

* Пастофор — вижчий жрець.

І багато людей в Землі Кемі, довідавшись про подію ту, повірили, що і найгарніше і наймудріше слово часом менше варте, як чин, хоч він складається тільки з одного руху.

А сталося ж це за панування згаданого Рамзеса Міамуна Великого, сина Сеті. Мудрішого, могутнішого й міцнішого за нього володаря ніколи не знала Земля Кемі. Коли ж відійшов він на Захід*, до Країни блаженних, засмутилася Земля Кемі, як вдова єгипетська, як сирота, що вийшла над вечір з оази й заскочила її ніч в пустині та пільмою сповила шляхи її, і розум, і зір...

Доба мук і жаху, тривоги та болю прийшла тоді на Єгипет. Фарао Озирис-Менефта радніше був би в Абідосі, в Країні Заходу, як у Тебах володарських. Намножилось тоді сила нечислена нечистого народу Апуру, що сам себе злобожно Бен-Ізраїлем звав, — як гусіні на полі капустаному, як сарани — найвпаде лихе слово на пустиню! — що множить її Сет на зло людству.

І зірвались загати терпеливості у люду Кемі. І, вставши, вигнав він нечистих Апуру з володінь Амонових...

І сталося.

Нечиста жінка з того народу Апуру, втікаючи за племенем своїм, несла з собою й дитину свою. Таж крім дитини, що їй належала, тяжко несла вона ще й різні скарби Землі Єгипетської, яких накрала багато, як і всі, що були з народу Апуру. Бож було у них звичаєм обкрадати скарби живих і мертвих в землях чужих, чи то — приходючи (туди), чи то — втікаючи (звідтіль) перед гнівом народнім.

І втомилась вельми жінка нечиста під важким вантажем своїм. Та й відбилась вона від гурту втікачів — одноплеменників своїх. Тоді міркувала в серці своїй нечиста жінка та: „Якщо скарби вкрадені покину, де ж знову здобуду їх в пустині? Тож лишуся знову я вбога, як була перед тим! Якщо ж кину дитину свою, — вільніше буде мені нести скарби крадені. Дитину ж іншу придбати зможу, ще й не одну, аби лиш дійшла живою та скарби донести зуміла“.

Й покинула вона дитинку, поклавши її біля ніг Сфінксових у пустині. Сама ж мерщій помандрувала далі. І не оглянулась.

Дитятко ж лежало довго, квиліло та плакало, бо спека росла у пустині, й було там, як у печі, що її нагріває пекар, маючи тісто приготоване. А як стало тепле дуже-дуже, ніздрі Сетові роздмухали пісок. І зривався він хвилями, чкі летіли, щоб кинутись у безконечність, поза край землі. Ра на обрію затулив обличчя своє. І Сонце — джерело світла стало, як смолоскип, що вгасає, димом чорним обмотаним. Було, як рана кровава на небі, смертельно пораненому.

Не мала ще розуму дитинка Апуру нечистих. А тому, що

* Піти на Захід — померти.

** Абідос — місце, де є Озирисова гробниця.

